

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ

ΕΚΟ-ΕΛΔΑ ΑΒΕΕ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(προσφυγή υπ' αριθ. 10162/02)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

9 Μαρτίου 2006

*Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.
Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.*

Στην υπόθεση ΕΚΟ-ΕΛΔΑ ΑΒΕΕ κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),
συνεδριάζον σε τμήμα, στη σύνθεση του οποίου μετέχουν οι δικαστές :
Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ, Πρόεδρος,

Κ.Λ. POZAKΗΣ,
F. TULKENS,
P. LORENZEN,
N. VAJIC,
S. BOTOUCCHAROVA,
A. KOVLER,
και ο S. NIELSEN, *Γραμματέας του Τμήματος.*

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο την 14^η-2-2006.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 10162/02) προσφυγής, την οποία κατέθεσε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας η ανώνυμη εταιρεία ΕΚΟ-ΕΛΔΑ ΑΒΕΕ («η προσφεύγουσα»), η οποία προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου, την 28^η-2-2002, δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Η προσφεύγουσα εκπροσωπείται από τους Δικηγόρους Αθηνών Π. ΡΙΖΟ, Σ. ΜΑΡΑΤΟ και Ε. ΜΙΧΑ. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Σ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟ, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Σ. ΤΡΕΚΛΗ, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Η προσφεύγουσα εταιρεία διετύπωνε παράπονα, υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, σχετικώς προς την άρνηση του Δημοσίου να της καταβάλει τόκους υπερημερίας για ένα ποσό το οποίο είχε αχρεωστήτως πληρωθεί ως φόρος εισοδήματος.

4. Της προσφυγής επελήφθη το Πρώτο Τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού). Στο πλαίσιο αυτού, το τμήμα στο οποίο ανετέθη η εξέταση της υποθέσεως (άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως) συγκροτήθηκε συμφώνως προς το άρθρο 26 § 1 του Κανονισμού.

5. Με την από 27-5-2004 απόφαση, το τμήμα έκανε δεκτή την προσφυγή.

6. Την 1^η-11-2004, το Δικαστήριο μετέβαλε τη σύνθεση των τμημάτων του (άρθρο 25 § 1 του Κανονισμού). Της παρούσης προσφυγής επελήφθη το πρώτο τμήμα, όπως ανασυγκροτήθηκε (άρθρο 52 § 1).

7. Τόσο η προσφεύγουσα εταιρεία όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του Κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

8. Η προσφεύγουσα είναι μία ανώνυμη εταιρεία, η οποία ειδικεύεται στον τομέα των πετρελαιοειδών. Έχει διαδεχθεί την εταιρεία «Ελληνικά Καύσιμα Ορυκτέλαια – Ανώνυμη Βιομηχανική Εμπορική Εταιρεία» (ΕΚΟ ΑΒΕΕ).

9. Την 8^η-5-1987, η προσφεύγουσα εταιρεία κατέβαλε στην οικονομική εφορία ποσό δραχμών 137.020.491 (402.338 ευρώ περίπου) ως προκαταβολή φόρου εισοδήματος για τη χρήση 1987. Την 11^η-5-1987, η οικονομική εφορία παρέσχε στην εταιρεία έκπτωση 10% επί του πληρωθέντος ποσού ως πριμ για την εφάπαξ καταβολή της οφειλομένης προκαταβολής, χωρίς η εταιρεία να ζητήσει την καταβολή της σε δόσεις. Ως εκ τούτου, η προκαταβολή φόρου η οποία εν τέλει κατεβλήθη από την προσφεύγουσα εταιρεία, ανήλθε στο ποσό των 123.387.306 δραχμών (362.105 ευρώ περίπου).

10. Την 10^η-5-1988, η προσφεύγουσα εταιρεία κατέθεσε στην οικονομική εφορία τη δήλωσή της για τη χρήση 1987, όπου δήλωνε σημαντική απώλεια κερδών, γεγονός το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να υποχρεωθεί η εφορία να επιστρέψει στην προσφεύγουσα εταιρεία το ήδη πληρωθέν ποσό, αφού είχε αχρεωστήτως καταβληθεί.

11. Την 24^η-6-1988 και την 9^η-12-1991, η προσφεύγουσα εταιρεία ζήτησε από τη Δ.Ο.Υ. ΦΑΒΕ Αθηνών να της επιστρέψει ποσό 123.387.306 δραχμών, το οποίο αντιστοιχούσε στον φόρο εισοδήματος του έτους 1987. Σε ημερομηνία, η οποία δεν έχει εισέτι διευκρινισθεί, το Δημόσιο αρνήθηκε να ικανοποιήσει το αίτημά της.

12. Την 27^η-12-1991, η προσφεύγουσα εταιρεία κατέθεσε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών αγωγή κατά του Δημοσίου, ζητώντας να της επιστραφεί, δυνάμει του άρθρου 38 § 2 του Ν. 1473/1984, το ποσό των 123.387.306 δραχμών, το οποίο είχε αχρεωστήτως καταβάλει ως φόρο εισοδήματος, αφ' ενός, και, αφ' ετέρου, την καταβολή τόκων υπερημερίας επί του ποσού αυτού από 10-5-1988, ημερομηνία κατά την οποία το Δημόσιο είχε ενημερωθεί για την καταβολή του μη οφειλόμενου φόρου, και μέχρι της πληρωμής τους. Η προσφεύγουσα βάσιζε τις αξιώσεις της επί του άρθρου 345 του Αστικού Κώδικα, το οποίο προβλέπει την καταβολή τόκων υπερημερίας σε περίπτωση χρηματικής οφειλής.

13. Την 3^η-3-1993 δημοσιεύθηκε ο Ν. 2120/1993. Ο νόμος αυτός προβλέπει, δυνάμει του άρθρου 3, την καταβολή τόκων από το Δημόσιο σε περίπτωση επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων ή τελών. Προκειμένου περί των εκκρεμών κατά τη δημοσίευσή του υποθέσεων, ο νόμος αυτός προβλέπει ότι οι τόκοι υπολογίζονται από της πρώτης ημέρας του μηνός ο οποίος έπεται περιόδου έξι μηνών μετά από τη δημοσίευσή του.

14. Την 12-11-1993, και πριν από τη συζήτηση της υποθέσεως, η οποία είχε ορισθεί για την 23^η-9-1994, το Δημόσιο επέστρεψε στην προσφεύγουσα εταιρεία το ποσό των 123.387.306 δραχμών, το οποίο

αντιστοιχεί στον φόρο τον οποίο πλήρωσε η προσφεύγουσα εταιρεία. Στις παρατηρήσεις της ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου, η προσφεύγουσα εταιρεία περιόρισε τις αξιώσεις της στους νόμιμους τόκους για την καθυστέρηση η οποία σημειώθηκε κατά την καταβολή του επιστρεφόμενου ποσού.

15. Την 26^η-1-1995, το διοικητικό πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή της προσφεύγουσας εταιρείας ως απαράδεκτη (απόφαση υπ' αριθ. 512/1995). Την 3^η-11-1995, η προσφεύγουσα εταιρεία εφεσίβαλε την πρωτόδικη απόφαση.

16. Την 6^η-6-1996, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών έκανε δεκτή την έφεση της προσφεύγουσας εταιρείας, αλλά την έκρινε αβάσιμη διότι, κατά τον χρόνο κατά τον οποίο επισυνέβησαν τα περιστατικά, ο κώδικας φορολογικών στοιχείων δεν προέβλεπε την καταβολή, από το Δημόσιο, τόκων σε περίπτωση καθυστερημένης επιστροφής αχρεωστήτως πληρωθέντος φόρου. Επιπλέον, το διοικητικό εφετείο έκρινε ότι το άρθρο 345 Α.Κ. δεν είχε εν προκειμένω εφαρμογή, αφού η διάταξη αυτή διέπει μόνο τις σχέσεις αστικού δικαίου (απόφαση υπ' αριθ. 4042/1996).

17. Την 27^η-6-1997, η προσφεύγουσα εταιρεία κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως.

18. Την 8^η-11-2000, με την απόφαση υπ' αριθ. 3547/2000, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αίτηση της προσφεύγουσας εταιρείας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι το Δημόσιο δεν υποχρεούταν να καταβάλει τόκους υπερημερίας σε περίπτωση αχρεώστητης καταβολής φόρων. Παρόμοια υποχρέωση δεν προέκυπτε από τις οικείες διατάξεις του αστικού κώδικα περί τόκων υπερημερίας, διότι οι διατάξεις αυτές δεν είχαν εφαρμογή σε περίπτωση οφειλής στο πλαίσιο σχέσεως δημοσίου δικαίου. Επιπλέον, το Συμβούλιο της Επικρατείας υπογράμμισε ότι παρόμοια υποχρέωση δεν ίσχυε για το Δημόσιο πριν από τον Ν. 2120/1993, ο οποίος δημοσιεύθηκε την 4^η-3-1993 (βλ. §§ 21 και 22 κατωτέρω). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε την 26^η-10-2001.

II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

19. Τα οικεία άρθρα του Αστικού Κώδικα ορίζουν :

Άρθρο 345

«Επί χρηματικής οφειλής, ο δανειστής εν περιπτώσει υπερημερίας δικαιούται να απαιτήσει τον υπό του νόμου ή δια δικαιοπραξίας οριζόμενο τόκο υπερημερίας χωρίς να υποχρεούται σε απόδειξη ζημίας. Ο δανειστής αποδεικνύων άλλη περαιτέρω θετική ζημία, εφ' όσον εν τω νόμω δεν ορίζεται άλλως, δικαιούται να απαιτήσει και ταύτη.»

Άρθρο 346

«Ο οφειλέτης χρηματικής οφειλής και αν δεν είναι υπερήμερος, χρεωστεί νομίμως τόκους από της επιδόσεως της αγωγής περί του ληξιπροθέσμου χρέους.»

Άρθρο 904

«Ο καταστάς πλουσιώτερος άνευ νομίμου αιτίας εκ της περιουσίας άλλου ή επί ζημία τούτου, υποχρεούται εις απόδοση της ωφελείας. Η υποχρέωση αυτή υφίσταται ιδία συνεπεία παροχής αχρεωστήτου ή παροχής δι' αιτία μη επακολουθήσασα ή λήξασα ή παράνομη ή ανήθικη. (...)»

Άρθρο 911

«Ο λήπτης ευθύνεται ως αν είχε επιδοθεί η αγωγή : 1. επί απαιτήσεως αχρεωστήτου, εφ' όσον εγνώριζε τη μη ύπαρξη του χρέους ή αφ' ότου έλαβε γνώση της μη υπάρξεως τούτου· 2. επί απαιτήσεως δια παράνομον ή ανήθικον αιτίαν.»

20. Το άρθρο 6 του ν.δ. 356/1974 ορίζει ότι προσαυξήσεις εκπρόθεσμης καταβολής επιβαρύνουν τα ληξιπρόθεσμα χρέη προς το Δημόσιο από την πρώτη εργάσιμη ημέρα μετά την καταληκτική ημερομηνία. Η προσαύξηση ορίζεται σε 1% για κάθε μήνα καθυστερήσεως.

21. Το άρθρο 38 § 2 του Ν. 1473/1984 όριζε ότι το Δημόσιο υποχρεούταν σε επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων, χωρίς, ωστόσο, να οφείλει να καταβάλει αντίστοιχους τόκους. Το άρθρο 38 § 2 του

Ν. 1473/1984 τροποποιήθηκε με το άρθρο 3 του Ν. 2120/1993. Το νέο κείμενο, όπως τροποποιήθηκε, ορίζει ότι κάθε φόρος, άμεσος ή έμμεσος, κύριος ή συμπληρωματικός, ή πρόστιμο, που αναγνωρίζεται ως αχρεωστήτως καταβληθείς δυνάμει οριστικής αποφάσεως διοικητικού δικαστηρίου (...) συμψηφίζεται ή επιστρέφεται με τον τόκο ο οποίος ισχύει για τις υποχρεώσεις του Δημοσίου διάρκειας τριών μηνών. (...). Όσον αφορά τις εκκρεμείς κατά τον χρόνο δημοσίευσας του παρόντος νόμου υποθέσεις, οι τόκοι υπολογίζονται από της πρώτης ημέρας του μηνός ο οποίος έπεται περιόδου έξι μηνών μετά τη δημοσίευση του εν λόγω νόμου.

22. Με δύο αποφάσεις υπ' αριθ. 1274 και 1275/2002, το Συμβούλιο της Επικρατείας ανεγνώρισε ότι το Δημόσιο είχε την υποχρέωση να καταβάλει τόκους υπερημερίας ακόμα και στις εκκρεμείς περιπτώσεις, δηλαδή σε εκείνες στις οποίες ο μη οφειλόμενος τόκος δεν είχε ακόμα επιστραφεί κατά την ημερομηνία δημοσίευσας του Ν. 2120/1993 (την 4^η-3-1993). Κατά το ελληνικό ανώτατο διοικητικό δικαστήριο, η υποχρέωση αυτή ισχύει για το Δημόσιο από της ημερομηνίας κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος προσφεύγει ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

23. Η προσφεύγουσα εταιρεία διατυπώνει παράπονα σχετικώς προς την άρνηση της οικονομικής εφορίας να της καταβάλει τόκους για την καθυστέρηση η οποία σημειώθηκε κατά την πληρωμή επιστρεπτέου φόρου, ποσού του οποίου ήταν δικαιούχος. Επικαλείται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο ορίζει ότι:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους

δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

24. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν ήταν δικαιούχος «αγαθού» υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Υποστηρίζει ότι η υποχρέωσή της να καταβάλει τον φόρο για τη χρήση 1987 βασιζόταν σε διοικητική πράξη. Για την εν λόγω πράξη ίσχυε, μέχρι της διοικητικής ανακλήσεως ή της ακυρώσεως αυτής δια της δικαστικής οδού, το τεκμήριο της νομιμότητας. Το Δημόσιο απέδωσε στην προσφεύγουσα εταιρεία ολόκληρο το καταβληθέν ως φόρος ποσό, την 12^η-11-1993, δηλαδή πριν από τη συζήτηση της υποθέσεως ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου. Επομένως, η δήθεν απαίτηση της προσφεύγουσας εταιρείας ουδέποτε αναγνωρίσθηκε προηγουμένως με δικαστική απόφαση ως βεβαία και απαιτητή. Περαιτέρω, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι με την απόφαση υπ' αριθ. 3547/2000, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η διοίκηση δεν υποχρεούταν σε καταβολή τόκων υπερημερίας για το ποσό αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων. Εκτιμά δε ότι το Δικαστήριο, δεν θα έπρεπε να αντικαταστήσει με την άποψή του τη δικαστική προσέγγιση, η οποία έγινε δεκτή από τα εθνικά δικαστήρια.

25. Η προσφεύγουσα εταιρεία ισχυρίζεται ότι από τη στιγμή που απεδείχθη ότι η καταβολή του φόρου ήταν αχρεώστητη, το Δημόσιο είχε, έναντι αυτής, οφειλή. Ως εκ τούτου, το Δημόσιο, έπρεπε να εκπληρώσει την υποχρέωση αυτή βάσει των διατάξεων περί αδικαιολογήτου πλουτισμού (άρθρα 345, 346 και 904 Α.Κ.). Εξ άλλου, η επιστροφή του φόρου το 1993 άνευ τόκων υπερημερίας, ενώ το Δημόσιο είχε ενημερωθεί από τον Ιούνιο του έτους 1988 ότι το ποσό αυτό δεν οφειλόταν, αποτελεί πρακτική αντίθετη προς

το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Κατά την προσφεύγουσα εταιρεία, το Δημόσιο, δια των δικαστηρίων του, δεν τήρησε την αρχή της νομιμότητας. Πράγματι, τα άρθρα 345, 346 και 911 του Αστικού Κώδικα προβλέπουν ρητώς την καταβολή νομίμων τόκων υπερημερίας. Περαιτέρω, στην προκειμένη περίπτωση, το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν ακολούθησε τη νομολογία του, βάσει της οποίας το Δημόσιο υποχρεούταν να καταβάλει τόκους ακόμα και στην περίπτωση εκκρεμών διαφορών, δηλαδή εκείνων για τις οποίες ο μη οφειλόμενος φόρος δεν είχε ακόμα επιστραφεί κατά την ημερομηνία δημοσίευσής του Ν. 2120/1993.

26. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι μία απαίτηση δύναται να θεωρείται «αγαθό» κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, υπό την προϋπόθεση ότι αποδεικνύεται επαρκώς για να είναι απαιτητή (βλ. ειδικότερα *Ελληνικά Διυλιστήρια Stran και Στρατής Ανδρεάδης κατά της Ελλάδος*, απόφαση της 9^{ης}-12-1994, série A n° 301-B, σελ. 84, § 59).

27. Εν τοιαύτη περιπτώσει, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, κατά το άρθρο 38 § 2 του Ν. 1473/1984, το Δημόσιο υποχρεούται σε επιστροφή παντός φόρου ο οποίος αναγνωρίζεται ως αχρεωστήτως καταβληθείς δυνάμει οριστικής δικαστικής αποφάσεως. Την 24^η-6-1988, η προσφεύγουσα εταιρεία απαίτησε για πρώτη φορά από την εφορία την επιστροφή του ποσού των 123.387.306 δραχμών. Αφού η διάδικος εταιρεία προσέφυγε στη δικαιοσύνη, η διοίκηση προέβη στην επιστροφή του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού, την 12^η-11-1993. Με την ενέργειά της αυτή, η διοίκηση ανεγνώρισε ότι όφειλε στην προσφεύγουσα εταιρεία τον αχρεωστήτως καταβληθέντα φόρο. Είναι πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η προσφεύγουσα εταιρεία ήταν κάτοχος δικαιώματος περιουσιακής φύσεως, το οποίο αποτελούσε «αγαθό» κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 όσον αφορά την επιστροφή του αχρεωστήτως καταβληθέντος φόρου (βλ., *mutatis mutandis*, *Buffalo S.r.l. υπό εκκαθάριση κατά της Ιταλίας*, n° 38746/97, §§ 28-29, 3 Ιουλίου 2003).

28. Απομένει, επομένως, να προσδιορισθεί εάν η άρνηση του Δημοσίου να καταβάλει στην προσφεύγουσα τόκους για την καθυστέρηση η οποία σημειώθηκε κατά την καταβολή του επιστρεπτέου φόρου, ο οποίος είχε αχρεωστήτως καταβληθεί, είναι σύμφωνη προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Κατά το Δικαστήριο, το ερώτημα αυτό συνδέεται με την πρώτη φράση του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, με την οποία διατυπώνεται σε γενικές γραμμές η έννοια του σεβασμού της περιουσίας (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão κ.λ.π. κατά της Πορτογαλίας*, n° 29813/96 και n° 30229/96, § 48, CEDH 2000-I).

29. Επ' αυτού, το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι η νομολογία του συνδυάζει παγίως την καταβολή τόκων υπερημερίας με τυχόν καθυστέρηση των αρχών να ενεργήσουν επιστροφή πιστωτικού υπολοίπου. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη κρίνει ότι μία αποζημίωση δεν θα ήταν καθ' όλα πλήρης εάν για τον προσδιορισμό αυτής της αποζημιώσεως δεν συνεκτιμώντο και στοιχεία, ικανά να μειώσουν την αξία της, όπως είναι η παρέλευση χρονικού διαστήματος, το οποίο δεν θα ήταν δυνατό να χαρακτηριστεί ως εύλογο (*Angelon κατά της Βουλγαρίας*, n° 44076/98, § 39, 22 Απριλίου 2004, προρρηθείσα απόφαση *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão κ.λ.π. κατά της Πορτογαλίας*, § 54). Στις περιπτώσεις αυτές, το Δικαστήριο διερευνά κυρίως εάν η διοίκηση έχει καταβάλει τόκους υπερημερίας προς αποζημίωση της υποτιμήσεως του οφειλομένου ποσού λόγω του χρόνου ο οποίος παρήλθε (βλ. μεταξύ άλλων, *Akkus κατά της Τουρκίας*, απόφαση από 9 Ιουλίου 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-IV, σ. 1309-1310, § 29). Εν ολίγοις, κατά το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, η καταβολή τόκων συνδέεται ουσιαστικά με την υποχρέωση του Δημοσίου να αποζημιώσει τη διαφορά ανάμεσα στο οφειλόμενο ποσό και στο ποσό το οποίο τελικά εισπράττει ο ενδιαφερόμενος.

30. Ειδικότερα, προκειμένου περί της καταβολής φόρων, το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι η οφειλή η οποία γεννάται από την είσπραξη φόρων ή εισφορών, είναι δυνατό να θίγει την κατοχυρωμένη από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 εγγύηση, εάν οι συνθήκες επιστροφής του εν λόγω ποσού επιβάλλουν στον ενδιαφερόμενο δυσανάλογο βάρος ή θίγουν ουσιαστικά την οικονομική του κατάσταση (βλ., σχετικά, προρρηθείσα απόφαση *Buffalo S.r.l. υπό εκκαθάριση κατά της Ιταλίας*, § 32). Στην προαναφερόμενη απόφαση, το Δικαστήριο, κατά την εξέταση ενός ζητήματος παρόμοιου με την παρούσα υπόθεση, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 εκ του γεγονότος και μόνον ότι η παρατεινόμενη μη διαθεσιμότητα των αχρεωστήτως καταβληθέντων από την ενδιαφερόμενη φόρων είχε βεβαία και σημαντική επίπτωση στην οικονομική της κατάσταση (προρρηθείσα απόφαση *Buffalo S.r.l. υπό εκκαθάριση κατά της Ιταλίας*, § 37).

31. Στην υπό κρίση περίπτωση, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η επιστροφή του αχρεωστήτως καταβληθέντος φόρου έλαβε χώρα την 12^η-11-1993, ήτοι πέντε έτη και πέντε μήνες περίπου μετά την 24^η-6-1988, ημερομηνία κατά την οποία η προσφεύγουσα εταιρεία απαίτησε από τη ΔΟΥ ΦΑΒΕ Αθηνών την επιστροφή του ποσού το οποίο είχε αχρεωστήτως καταβάλει. Βάσει όσων εκτίθενται ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η άρνηση της διοικήσεως να καταβάλει τόκους υπερημερίας για ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, ανέτρεψε την αξιούμενη δικαία ισορροπία ανάμεσα στο γενικό συμφέρον της κοινωνίας και στο συμφέρον του ατόμου.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

32. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

A. Υλική ζημία και ηθική βλάβη

33. Προκειμένου περί της υλικής ζημίας, η προσφεύγουσα υποβάλλει στο Δικαστήριο έκθεση πραγματογνωμοσύνης, την οποία συνέταξε, τη αιτήσει της προσφευγούσης, η ανώνυμη εταιρεία «Χατζηπαύλου, Σοφιανός και Καμπάνης Α.Ε.», εκπρόσωποι στην Ελλάδα του γραφείου εμπειρογνομόνων «Deloitte & Touche». Κατά την έκθεση αυτή, η υλική ζημία της προσφευγούσης για το χρονικό διάστημα από 10 Μαΐου 1988 έως 12 Νοεμβρίου 1993, αναλύεται ως εξής :

- i. ή 612.524 ευρώ, ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο σύνολο των τόκων υπερημερίας, προκυπτόντων από το ποσό των 123.387.306 δραχμών (362.105 ευρώ) και μη αθροιζομένων επί του αρχικού κεφαλαίου για την προρρηθείσα περίοδο.
- ii. ή 1.231.831 ευρώ, ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο σύνολο των τόκων υπερημερίας, προκυπτόντων από το ποσό των 123.387.306 δραχμών (362.105 ευρώ) και αθροιζομένων επί του αρχικού κεφαλαίου για την προρρηθείσα περίοδο.

34. Προκειμένου περί της ηθικής βλάβης, η προσφεύγουσα ζητά 6.000 ευρώ.

35. Η Κυβέρνηση επισημαίνει ότι και μόνον η διαπίστωση παραβιάσεως θα συνιστούσε επαρκή δικαία ικανοποίηση.

36. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, στην παρούσα υπόθεση, η υπό κρίση ανάμειξη αφορά στην άρνηση του Δημοσίου να καταβάλει στην προσφεύγουσα τόκους υπερημερίας επί του αχρεωστήτως καταβληθέντος ως

φόρος ποσού. Η μη καταβολή τόκων υπερημερίας, ως και η αδυναμία διαθέσεως του αντιστοίχου ποσού και η εξ αυτού του γεγονότος απορρέουσα αβεβαιότητα είχαν, πέραν πάσης αμφιβολίας, ως αποτέλεσμα να υποστεί η προσφεύγουσα ζημία, τόσο υλική όσο και ηθική, η οποία χρήζει επανορθώσεως.

37. Λόγω του αβέβαιου των αποτελεσμάτων κάθε απόπειρας εκτιμήσεως των πραγματικών ζημιών τις οποίες υπέστη η προσφεύγουσα, και αποφαινόμενο κατά δίκαια κρίση, συμφώνως προς το άρθρο 41 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο αποφασίζει να επιδικάσει στην προσφεύγουσα, εφάπαξ για την περίοδο από 24 Ιουνίου 1988 έως 12 Νοεμβρίου 1993, 6 % *per annum* του επιστραφέντος ποσού (362.105 ευρώ), ήτοι 120.000 ευρώ, συν οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού (βλ., *mutatis mutandis*, *Μαλαμά κατά της Ελλάδος* (δικαία αποζημίωση), n° 43622/98, § 11, 18 Απριλίου 2002).

38. Όσον αφορά την ηθική βλάβη, το Δικαστήριο εκτιμά ότι και μόνον η διαπίστωση παραβιάσεως θα συνιστούσε επαρκή δίκαια ικανοποίηση.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

39. Για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη που πραγματοποίησε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, η προσφεύγουσα ζητά 33.386,29 ευρώ, ποσό το οποίο αναλύει ως εξής :

- i. 2.024,40 ευρώ για τις διαδικασίες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει παραστατικά ή αποδείξεις δικηγορικής αμοιβής.
- ii. 20.564,89 ευρώ για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Για το ποσό αυτό, η προσφεύγουσα προσκομίζει αποδείξεις δικηγορικής αμοιβής.

- iii. 10.797 ευρώ για αμοιβές και έξοδα σχετικά προς τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης. Η προσφεύγουσα προσκομίζει σχετικά παραστατικά.

40. Η προσφεύγουσα εταιρεία υπογραμμίζει ότι υποχρεώθηκε να προσφύγει, λόγω της πολυπλοκότητας της υποθέσεως, σε τρεις δικηγόρους, των οποίων η ειδικότητα ήταν απαραίτητη για την εκδίκαση της υποθέσεως τόσο από τα εθνικά δικαστήρια όσο και από το Δικαστήριο.

41. Η Κυβέρνηση αντικρούει το επιχείρημα της προσφευγούσης και υποστηρίζει ότι η προσφυγή τόσο σε τρεις δικηγόρους όσο και στο γραφείο Deloitte & Touche δεν ήταν απαραίτητα για τέτοιου είδους υπόθεση. Φρονεί δε ότι το απαιτούμενο για έξοδα και δικαστική δαπάνη ποσό είναι υπερβολικό.

42. Κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης, συμφώνως προς το άρθρο 41, προϋποθέτει ότι αποδεικνύονται πραγματικά, αναγκαία και, επίσης, εύλογα (*Ιατρίδης κατά της Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση) [GC], n° 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI). Στην υπό κρίση περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν προσκομίζει παραστατικά όσον αφορά τα έξοδα τα οποία πραγματοποίησε ενώπιον των επιληφθέντων της υποθέσεως της δικαστηρίων. Πρέπει, επομένως, να απορριφθούν οι αξιώσεις της κατά το μέρος αυτό. Όσον αφορά τα έξοδα τα οποία πραγματοποιήθηκαν για τις ανάγκες της εκπροσώπησης της προσφεύγουσας εταιρείας ενώπιόν του, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι αξιώσεις της προσφευγούσης εκτίθενται αναλυτικώς και συνοδεύονται από τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Επίσης, το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι έχει ήδη κρίνει ότι η χρησιμοποίηση περισσοτέρων του ενός δικηγόρων δύναται ενίοτε να αιτιολογείται εκ της βαρύτητας των ζητημάτων τα οποία αναφύονται στο πλαίσιο μιας υποθέσεως (προρρηθείσα απόφαση *Ιατρίδης κατά της Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση), CEDH 2000-XI). Εν τούτοις, το Δικαστήριο φρονεί ότι, ακόμα και αν η παρούσα υπόθεση διέθετε κάποια στοιχεία πολυπλοκότητας, η σύμπραξη

τριών δικηγόρων δεν αντιστοιχούσε σε κάποια ανάγκη. Τέλος, το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 δεν ήταν πολύπλοκο στο σημείο που να απαιτείται η διενέργεια πραγματογνωμοσύνης από ειδικευμένο γραφείο (βλ., *a contrario*, προρρηθείσα απόφαση *Μαλαμά κατά της Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση), § 17). Βάσει όσων εκτίθενται ανωτέρω, το Δικαστήριο αποφασίζει να επιδικάσει στην προσφεύγουσα εταιρεία 4.000 ευρώ για τα έξοδα τα οποία πραγματοποίησε κατά τη διαδικασία στο Στρασβούργο, συν οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

43. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας βάσει του επιτοκίου της διευκολύνσεως οριακού δανείου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

2. *Κρίνει* ότι

α) το διάδικο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει στην προσφεύγουσα, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συμφώνως προς το άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως, τα ακόλουθα ποσά :

- i. 120.000 ευρώ για υλική ζημία,
- ii. 4.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη,
- iii. οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος επί των εν λόγω ποσών,

β) από της εκπνοής της προθεσμίας αυτής και μέχρι της καταβολής, τα ποσά αυτά θα προσαυξάνονται με απλό τόκο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο της διευκολύνσεως οριακού δανείου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

3. *Απορρίπτει*, ομοφώνως, το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική γλώσσα, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως την 9^η-3-2006 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

/ Søren NIELSEN /

Γραμματέας

[υπογραφή]

/ Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ /

Πρόεδρος